

Personligt ombud

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Det började med psykiatrireformen på 1990-talet

- *”Personer med långvarig, allvarlig psykisk sjukdom ska vara delaktiga i samhället och kunna leva som andra”*

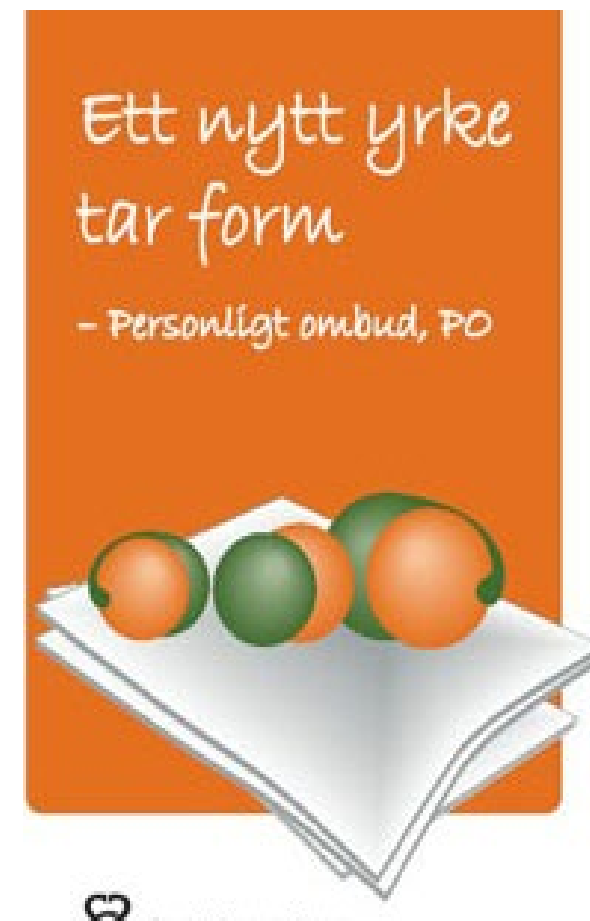

Förstasida alternativ

RSAMH

schizofreniförbundet

3

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Bakgrund

1990-talet

- Efter psykiatrireformen i slutet av 1990-talet bedrevs försöksverksamheter med personliga ombud på tio orter i landet.

2000

- År 2000 beslutades att verksamheten skulle permanentas och göras landsomfattande.
- Socialstyrelsen och länsstyrelserna har därefter byggt upp och utvecklat dessa verksamheter i samarbete med verksamheterna, deras ledning och de personliga ombuden.

Regleras i en förordning

- Verksamheten med personligt ombud drivs av kommunerna.
- Förordningen (2013:522) reglerar verksamheten, syfte och uppdrag. I förordningen specificeras också villkoren för att få statsbidrag för verksamheten.
- Att erbjuda personligt ombud **är frivilligt** för kommunerna.
- Påverkas inte av nya Socialtjänstlagen då det är en förordning.

Om personligt ombud

- För personer:
- **över 18 år** som har **psykiska funktionsnedsättningar** och betydande och väsentliga svårigheter
- med sammansatta och **omfattande behov av vård, stöd och service, rehabilitering och sysselsättning**
- och behov av **långvariga kontakter med socialtjänst, hälso- och sjukvård och andra myndigheter.**
- Arbetar på den **enskildes uppdrag som stöd i kontakten med myndigheter, vårdgivare och andra aktörer.**

Syfte

Verksamheten syftar till att öka den enskildes möjligheter att:

- påverka sin livssituation och vara delaktig i samhället
- leva ett mer självständigt liv och få en förbättrad livssituation, och
- tillgång till vård, stöd och service på jämlika villkor samt rättshjälp, rådgivning och annat stöd utifrån sina egna önskemål och behov.

Verksamheten ska även få myndigheter, kommuner och regioner att **samverka** utifrån den enskildes önskemål och behov **och** ge underlag till åtgärder som kan **förebygga brister** som gör att den enskilde inte får tillgång till vård, stöd och service (systembrister).

Uppdrag till Socialstyrelsen och länsstyrelsen

Socialstyrelsen och länsstyrelserna ansvarar för att fördela statsbidrag till kommuner.

Länsstyrelsen ska bistå Socialstyrelsen i uppgiften att **följa upp, stödja och utveckla** verksamheten med personligt ombud samt **lämna underlag** till Socialstyrelsens uppföljningar och årliga lägesrapport.

Forts. Uppdrag till Socialstyrelsen och länsstyrelsen

Socialstyrelsen ansvarar för att **i samverkan** med länsstyrelserna och kommunerna utveckla och stödja verksamheten med personligt ombud.

Myndigheten ska, inom ramen för en beredningsgrupp, leda och samordna arbetet med verksamheten med personligt ombud.

Myndigheten ansvarar även för en introduktionsutbildning för personliga ombud.

Kommuner kan ansöka om statsbidrag

Kommuner kan ansöka hos Länsstyrelsen om statsbidrag för verksamhet med personligt ombud

Sista dag för ansökan årligen är den 1 mars.

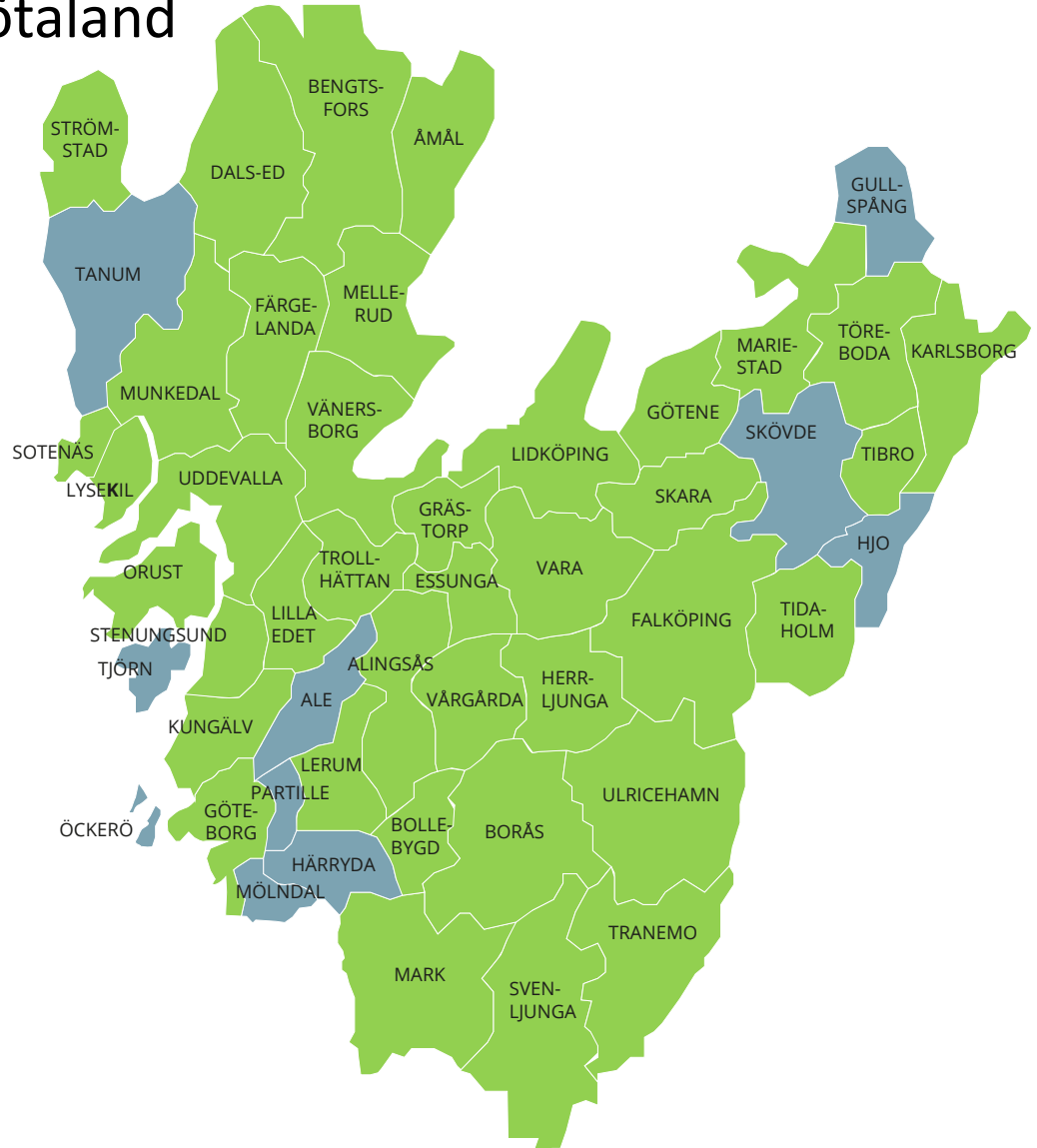
2025 är statsbidraget 392 251 kr för heltidsanställning helår

Personligt ombud i Sverige

- Varje år 15 maj presenterar Socialstyrelsen en lägesrapport för Socialdepartementet
Finns att läsa på Socialstyrelsens webbplats.
- Det finns **personligt ombud i 251 kommuner** av landets 290 kommuner
- Socialstyrelsen bedömer att statsbidraget för verksamheten med personligt ombud bidrar till att uppfylla syftet att förbättra villkoren för personer med psykisk funktionsnedsättning.

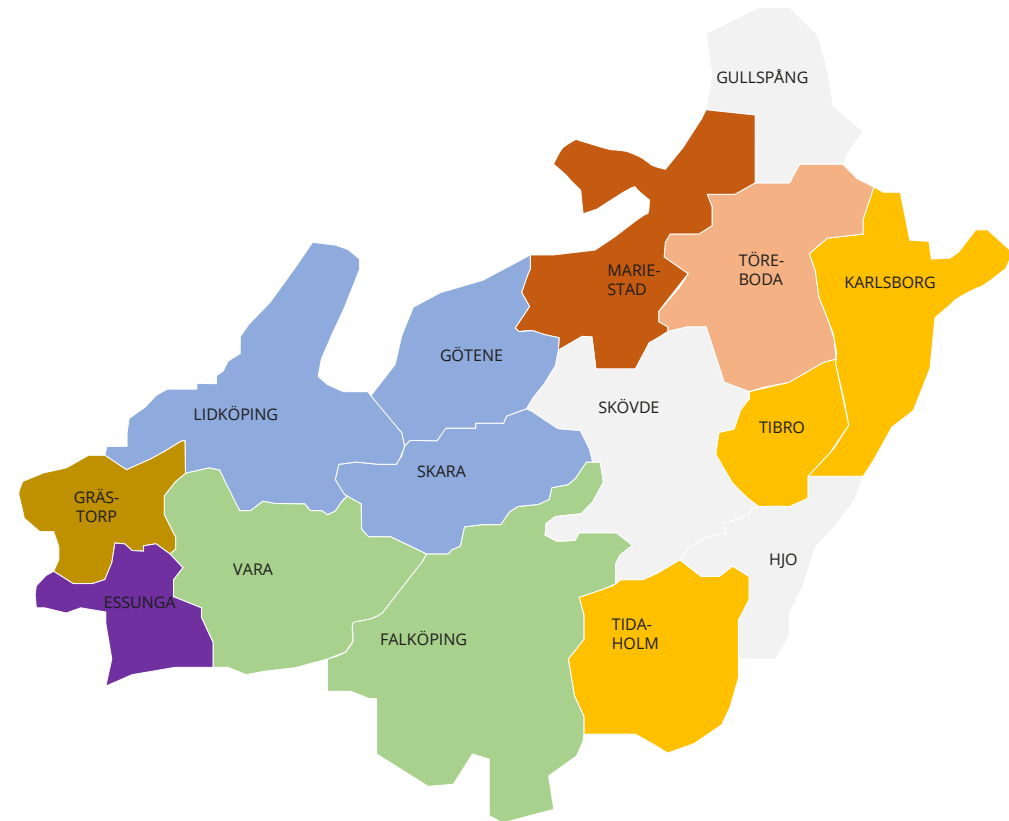
Personligt ombud i Västra Götaland

Personligt ombud i
40 av 49 kommuner.
18 verksamheter

Personligt ombud i Skaraborg

- 12 kommuner i Skaraborg
- 7 verksamheter

Ålder och kön

Tabell 2. Klienternas ålder och kön 2024

Kön	18–29 år	30–49 år	50–64 år	≥65 år	Totalt
Män	1 065	1 921	1 095	222	4 303
Kvinnor	1 260	2 809	1 583	227	5 879
Totalt	2 325	4 730	2 678	449	10 248 ⁵

Källa: Kommunernas återrapporter 2024.

Tendenser till förändringar i vilka som söker hjälp

Komplexa behov, inklusive psykisk och fysisk ohälsa samt missbruk (samsjuklighet)

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

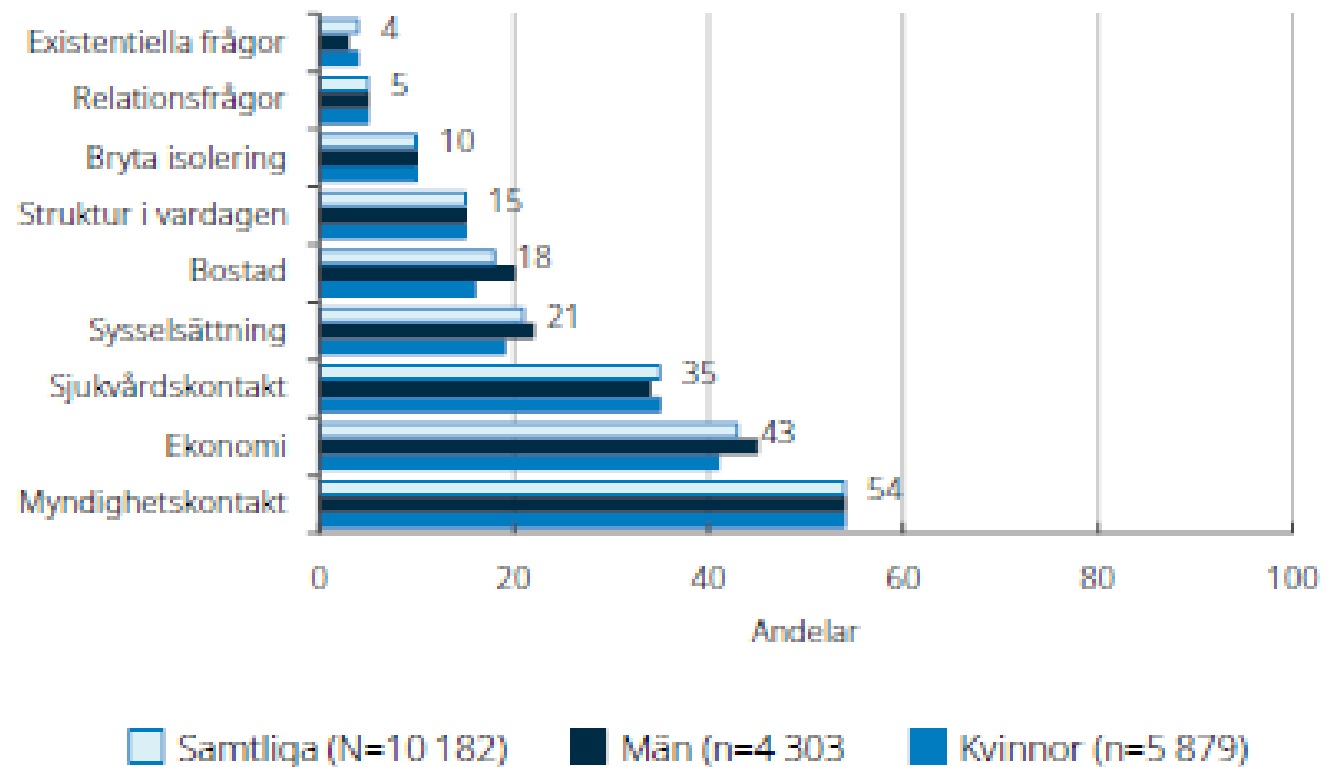
Brist på myndighetskontakter och sociala nätverk.

Strukturella funktionsnedsättningar, där personer vanligtvis klarar sin vardag men har svårt att hantera digitaliseringen som omger oss.

Orsaker till att klienter tar kontakt

Diagram 1. Orsaker till att klienter tar kontakt

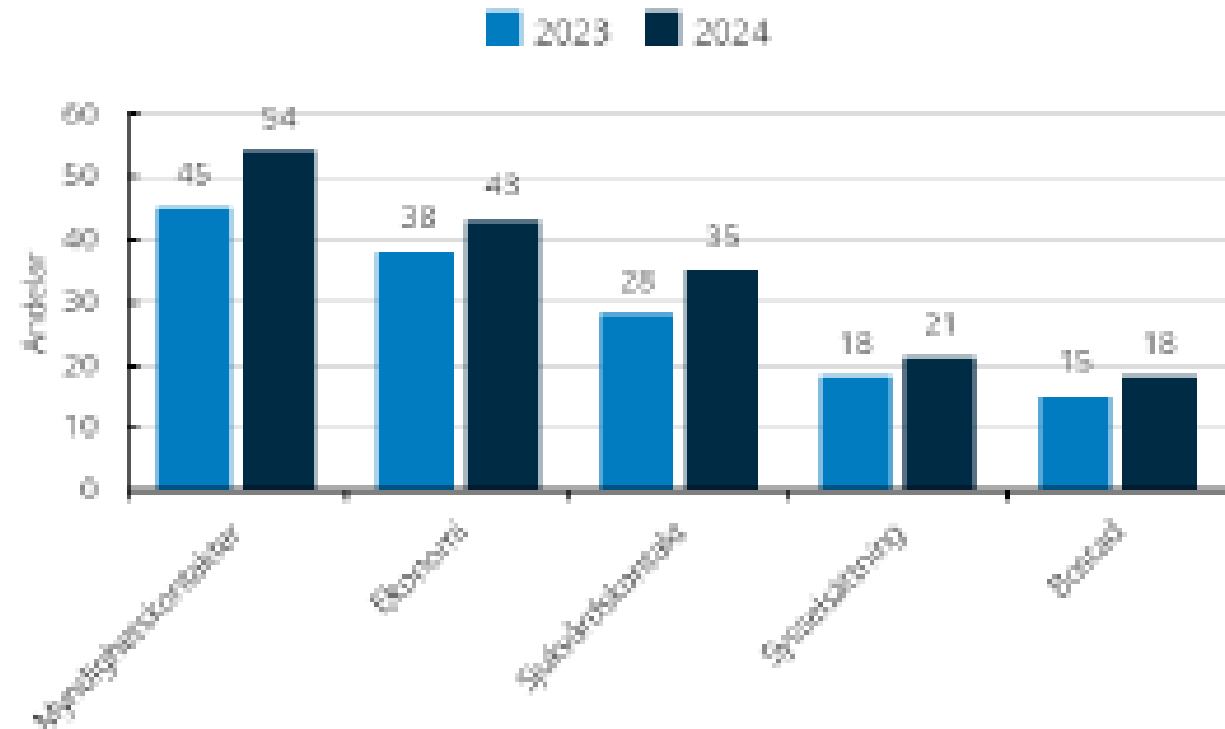
Andelen män, kvinnor och andelen av totalt av klienterna (%) som söker stöd av ett personligt ombud inom olika områden.

Kontaktsaker i jämförelse

Diagram 2. Kontaktsaker, i jämförelse mellan 2023 och 2024

Andelen av samtliga klienter som behöver stöd av ombuden inom fem områden.

Källa: Länsstyrelsens årsrapporter 2023 och kommunernas årsrapporter 2024.

Sammanfattning på de vanligaste bristerna

- Brist på läkare, framförallt fast läkarkontakt
- Brister på samverkan mellan myndigheter och vårdgivare
- Brister i kunskap och helhetsperspektiv

Barnperspektiv

- Ombuden arbetar inte direkt med klienters barn, men de erbjuder hjälp med att till exempel ansöka om föräldraskapsstöd när det behövs. De säkerställer att barnrättsperspektivet beaktas för klienter med barn.

Ledningsgrupp för verksamheten

- För verksamheten ska det finnas en ledningsgrupp med representanter för kommunen, regionens primärvård och psykiatri, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.
- Patient-, brukar- och anhörigorganisationer ska erbjudas att delta (5 §).

Systembrister

- Verksamheten med personligt ombud syftar till att ge underlag till åtgärder som kan **förebygga brister** i fråga om att den enskilde kan få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service (3 §).
- Kommunen ska årligen redovisa uppmärksammade brister i fråga om den enskildes möjligheter att få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service (10 § p.5).
- Läs mer här [Rapportera systemfel och brister - Kunskapsguiden](#)

Systembristerna rapporteras och hanteras på olika nivåer

- **Personligt ombudsverksamheten** synliggör systembrister i vård och omsorgssystemet.
- **Ledningsgrupp** tar emot, förvaltar och använder den kunskap som ombudens arbete genererar. Återkopplar till personligt ombuds verksamheten.
- **Kommunen** rapporterar en gång om året systembrister till Socialstyrelsen, via **länsstyrelsen**.
- **Socialstyrelsen** sammanställer systembrister på nationell nivå i den årliga lägesrapporten. Har dialog med nationell beredningsgrupp, departementet och länsstyrelserna.
- **Socialdepartementet** tar emot lägesrapporten och får ett underlag för arbetet på nationell nivå.

Exempel på brister som lyfts

- Brist på gode män
- Otydliga regelverk kring SGI "För frisk för att få sjukpenning från FK – för sjuka för att kunna söka arbete enligt AF
- Vårdens digitalisering skapar problem för vissa patientgrupper
- Brist på läkare och psykologer leder till långa väntetider
- Vårdköer påverkar möjligheten att få de intyg och utredningar som krävs exempelvis när klienter ansöker om ansökningar god man, boendestödjare eller olika ekonomiska ersättningar.
- Flertalet regioner har centraliserat sin vård till större orter vilket påverkar klienter som bor i glesbygden.
- I kontakten med socialtjänsten handlar bristerna framför allt om bemötande, kontinuitet och kompetens.

Vad händer framåt

- **Viss osäkerhet kring statsbidraget** Statsbidrag eller lagstiftning
- **Strategi för psykisk hälsa och suicidprevention ” Det handlar om livet”**
 - Ett av delmålen betonar vikten av att tillgången till personliga ombud samt vård- och stödsamordnare säkerställs i hela landet, för att minimera risken att viktiga insatser uteblir.
- **Samsjuklighetsutredning**
Personligt ombud föreslås utökas

Tack

Ylva Fredén Engvall,
Enhet för folkhälsa och rättighetsfrågor
Länsstyrelsen
ylva.freden-engvall@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
Västra Götaland